

Dane Olbina, RATNI DANI — DNEVNIK, Sarajevo 1972. str. 411.

Srazmjerno malo učesnika narodnooslobodilačkog rata je vodilo svoje ratne dnevnik. Danas je za žaljenje što se tako dogodilo, iako znamo da je u uslovima partizanskog rata bilo veoma teško voditi dnevnik. Sada, kada društvo ima potrebu da naučno verificira svoju blisku prošlost — razdoblje NOR-a i socijalističke revolucije — istoričari imaju dosta poteškoća ako žele da izrade solidnu rekonstrukciju zbivanja u tom razdoblju. Arhivalije kojima se oni koriste ne pružaju odgovore na brojna pitanja. To se naročito odnosi na arhivalije NOP provenijencije, koje su oskudne zbog posebnih uslova djelovanja KPJ i raznih organa NOP-a, partizanskog karaktera oslobodilačkog rata i drastičnosti svih intervencija okupatorâ i njihovih saradnika protiv NOP-a, njegovih institucija i partizanskih boraca.

Svoj ratni dnevnik D. Olbina je pisao od 25. februara 1943. do 15. maja 1945. godine. Počeo je kao zamjenik političkog komesara bataljona u VI istočnobosanskoj brigadi, a završio kao načelnik Gradskog odjeljenja OZNE (Odjeljenje za zaštitu naroda) u Sarajevu. Najveći dio vremena proveo je u istočnoj Bosni kao politički komesar raznih vojnih jedinica i kao član Oblasnog komiteta KPJ za istočnu Bosnu. Njegov dnevnik obiluje podacima o oslobodilačkom ratu u ovoj oblasti. U vrijeme kada se D. Olbina prihvatio pera, narodnooslobodilački pokret u istočnoj Bosni je izlazio iz depresije u koju je godinu dana ranije bio ozbiljno zapao. Bio je to trenutak kada se gro istočnobosanskih partizanskih jedinica približavao glavnoj operativnoj grupi NOV i POJ pritiješnjenom tzv. četvrtom neprijateljskom ofanzivom. Nalazeći se u svojoj jedinici, D. Olbina je dao brojne opise borbi i marševa tokom četvrte i pete neprijateljske ofanzive (11—95). Takvog je sadržaja njegov dnevnik i kasnije, od decembra 1943. do kraja januara 1945. godine (176—350), kada je istočna Bosna bila pravi poligon oslobodilačkog rata. Za to vrijeme istočnom Bosnom su protutnjale još dvije okupatorske ofanzive, iz nje ili preko nje su prodirale partizanske divizije u Srbiju i, na kraju, njemački okupator i njegovi kvislinzi, povlačeći se sa juga Balkana u srednju Evropu, prolazili su najvećim dijelom kroz istočnu Bosnu. Dnevne zabiljške iz tog vremena informišu čitaoca i o političkim prilikama u istočnoj Bosni, naročito u krajevima u kojima se Olbina nalazio. Nešto više podataka o razvoju NOP-a Olbina je dao u svojim zabilješkama iz druge polovine 1943. godine (96—175), kada su partizanski borci u istočnoj Bosni imali inicijativu i oslobađali sela i gradove, a narod se masovnije opredjeljivao za narodnooslobodilački pokret, koji je bio u svom punom razmahu.

Olbina je bilježio sadržaje političkih razgovora i rješenja, koja su partijsko-politički forumi, u kojima se on nalazio, donosili sa ciljem da podstaknu razvitak NOP-a. Ti razgovori i rješenja odnose se, uglavnom, na problem savladavanja četništva kao političkog pokreta i kao neprijateljske formacije i tzv. muslimanske milicije (milicija, legija, zeleni kadar) kao neprijateljske formacije. Ove zabilješke ilustruju razvoj NOP-a u istočnoj Bosni i govore o političkoj borbi protiv onih krugova građanske politike koji su se suprotstavljali oslobodilačkom pokretu.

Dnevnik D. Olbine sadrži detalje o borbi Krajišnika, Sremaca, Slavonaca i Srbijanaca u istočnoj Bosni. Na mjestima koja je u pokretu zauzimao Olbina, vjerovatno, nije mogao da razmišlja o vezama NOP-a u istočnoj Bosni sa pokretom u Sremu i Srbiji, pa o tome u svom dnevniku i nije pisao.

Dnevnik D. Olbine ima regionalni okvir. On ne sadrži građu potrebnu za izučavanje jugoslavenskih ili bosansko-hercegovačkih dimenzija oslobođilačkog rata, ali je zato vrijedan izvor za izučavanje NOR-a u istočnoj Bosni, u to vrijeme po mnogo čemu interesantnoj oblasti u Jugoslaviji.

D. Olbina je svoj dnevnik pisao bez oda i filipika. Bilježio je ono što je činilo život njegov i njegove jedinice i krajeva kroz koje je prolazio. On je vidio prekaljenog borca mitraljesca, ali i borca koji je samovoljno napustio položaj i izgubio se ne mogavši podnijeti višednevne borbe, kišu, hladnoću i slabu ishranu; redove svog dnevnika posvetio je vrsnom komunisti kuriru, izviđaču, bombašu i partijskom rukovodiocu čete i bataljona, koji je stoički, sa uzvišenim mirom dočekao svoj kraj za koji je znao da je blizu, ali i partizanu koji nije mogao da sačeka da rat završi da bi se oženio voljenom djevojkom, već je samovoljno napustio položaj, oženio se i kod kuće ostao desetak dana, a potom se sam vratio i štabu svoje brigade predao oružje i javio na raport; pisao je o sudbini pogorjelih sela i njihovih stanovnika, ali i o svom rođendanu i svojim roditeljima o kojima u to vrijeme nije mogao ništa da sazna. Olbina je osjećao i vidio čovjeka i njegov život izvitan vjehom rata i revolucije. Pored kazivanja o određenim događajima, političkim zbivanjima, vojničkim naređenjima i izvršenjima, on je plastično opisivao atmosferu sredine i vremena, koju istraživaču ne može da dočara dokumentat službene provenijencije. Upečatljiva slika života istočne Bosne u narodnooslobodilačkom ratu čini jednu od odlika ovog ratnog dnevnika.

Vrijednost ovog dnevnika je njegova izvornost. D. Olbina je bilježio ono što je radio i što je vidio i čuo, a što je smatrao da treba da se zabilježi. Njegove asocijacije na ljude i događaje iz ranijeg vremena sadržajno obogaćuju kazivanje o onome što se zbivalo dotičnog dana. Šteta je što pisac dnevnika nije zabilježio neke zanimljive pojedinosti, koje su mu bile poznate. Njegove posebne, originalne zabilješke, sačuvane u rukopisu, vođene od 13. juna do 15. oktobra 1944. godine, sadrže veoma interesantne podatke o problemima NOP-a u istočnoj Bosni u to vrijeme, o naporu organizacija i komiteta KPJ da te probleme razriješe (važne sjednice, njihov sadržaj i odluke) i dr. Tih podataka u objavljenim Ratnim danima, uglavnom, nema. Umjesto toga, Olbina je pisao o događajima na svjetskim frontovima, o promjenama u odnosu snaga zaraćenih sila, o detaljima svjetske politike, o letu savezničkih bombardera i utisku koji stvara njihova grmljavina i sl. Notirao je sporazum Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i vlade dra Ivana Šubašića i činjenicu da položaj četnika D. Mihailovića u svijetu slabi. Meditirao je o poslu kojim se trenutno bavi ili zabilježio da se nema o čemu pisati. Na nekim mjestima Olbina informiše čitaoca o tome da je, npr., održana sjednica političkog tijela na kojoj su se prisutni upoznali sa novostima iz raznih dijelova istočne Bosne, da su se upoznali sa zadacima komunisti Bosne i Hercegovine u tom vremenu i da je razmotren način na koji se ti zadaci mogu ostvariti u specifičnim uslovima istočne Bosne, itd. Ali, o sadržaju informacija, o prilikama u pojedinim dijelovima istočne Bosne, o eventualnim zaključcima te sjednice, o politici KPJ u Bosni i Hercegovini u datom trenutku, o tome kako se ta politika praktično provodila u istočnoj Bosni, nema ni riječi. Tu nedostaje ono što je za istoričara najvažnije. Za njega je na tim mjestima jedino naznačen pravac istraživanja. Vjerujem da sve ove i slične pojedinosti nemaju političku aktuelnost koja bi odlagala njihovo objelodanjivanje. U cjelini, dnevnik D. Olbine ima svoju vrijednost kao izvor. Razumije se, podatke koje on prezentira potrebno je provjeravati i dopunjavati drugim izvorima i kontroverznim svjedočenjima.

Registar imena učesnika u narodnooslobodilačkoj borbi (383—404), pomenutih u Ratnim danima, sa kratkim podacima o ličnostima (mjesto rođenja ili mjesto boravka prije stupanja u narodnooslobodilačku borbu, godina i mjesto ili područje pogibije ili smrti, sadašnje zanimanje i mjesto boravka živih) je koristan, jer olakšava istraživanje izvjesnih događaja iz okvira narodnooslobodilačke borbe

u istočnoj Bosni. Tom registru imenično je identičan standardni registar ličnih imena (405—411), koji ne sadrži i imena lica koja su pomenuta u dnevniku, a koja nisu učestvovala u narodnooslobodilačkoj borbi.

Dnevnik je ilustrovan sa 34 fotografije i 3 faksimila. Fotosi su posvećeni ljudima u narodnooslobodilačkoj borbi: grupama boraca, četama i bataljonima u različitim prilikama, štapskim starješinama i političkim funkcionerima, ranjenicima, bolesnicima i bolničarima, kursistima i dr. Izborom fotografija autor je obogatio svježinu i impresivnost svog dnevnika.

Izdavač ukusno opremljenih Ratnih dana je »Svjetlost«, izdavačko preduzeće Sarajevo.

Rasim Hurem